

10. Maksimenko S. D. Genesis of the Personality of Personality / S. D. Maksimenko. - K. : Vis-u.OOO "KMM". - 2006. - 240 p.
11. Podolyak L.G., Yurchenko V.I. Psychology of Higher School: A Manual for Graduate Students and Postgraduate Students / L. G. Podolyak, V. I. Yurchenko. - K.: Phil-studio Ltd., 2006. - 320 p.
12. Practical Psychology of Education / Ed. IV Dubrovina: -M. : TC "Sphere", 2000 - 528 p.
13. Siomichev AV Psychological features of adaptation of students in the field of cognition and communication in high school: Author's abstract. Cand. Dis. / AV Siomichev. - L., 1985. - 170 s.

Sablina N.V. Subjective personal criteria of adaptation of students to teaching in medical college. The article presents the concretized results of the experimental study of the adaptation of the students of the first year of the medical college, namely, the subjective personal criteria influencing this process.

Key words: adaptation, personal criteria, professional adaptation, socio-psychological adaptation, psychological and pedagogical support.

УДК: 159.938

Савченко Т. Л.

ПІДСУМКИ ПЛАНОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ВЧИТЕЛІВ

Савченко Т. Л. Підсумки планового дослідження основних психологічних чинників професійного самоздійснення вчителів. У статті описуються результати теоретичного і експериментального психодіагностичного дослідження 2016 - 2018 років, яке було здійснене в межах виконання теми НДР “Психофізіологічне забезпечення професійного самоздійснення фахівця в умовах соціально-економічних перетворень”. Наше дослідження було спрямоване на визначення психологічних чинників професійного самоздійснення вчителів. Отримані дані перевірені за допомогою регресивного аналізу. Встановлено, що найвагомішими виявились чотири чинники: шкала ціннісних орієнтацій, самоефективність, зовнішня негативна мотивація, шкала поглядів на природу людини. Безпосередньо вони впливають на професійне самоздійснення вчителів, яке у свою чергу є вершиною самореалізації та розкриття творчого і духовного потенціалу людини. Очевидно, що обрані методики містять показники, які можна розглядати в якості виражених чинників професійного самоздійснення вчителів.

Ключові слова: самоздійснення, професійне самоздійснення вчителів, чинники професійного самоздійснення, регресійний аналіз.

Савченко Т. Л. Итоги планового исследования основных психологических факторов профессионального самоосуществления учителей. В статье описаны результаты теоретического и экспериментального психодиагностического исследования 2016-2018 годов, которое осуществлялось в рамках выполнения темы НДР «Психофизиологическое обеспечение профессионального самоосуществления профессионала в условиях социально-экономических изменений». Непосредственно наше исследование было направлено на определение психологических факторов профессионального самоосуществления учителей. Полученные данные были подвергнуты регрессионному анализу. Установлено, что наиболее существенными оказались четыре фактора: шкала ценностных ориентаций, самооэффектив-

ність, зовнішня негативна мотивація, шкала поглядів на природу людини. Саме вони впливають на професійне самоосуществлення учителів, яке в свою чергу представляє собою вершину самореалізації та розкриття творчого потенціалу людини. Очевидно, що обрані методики містять показники, які можна розглядати як проявлені фактори професійного самоосуществлення учителів.

Ключові слова: самоосуществлення, професійне самоосуществлення учителів, фактори професійного самоосуществлення, регресивний аналіз.

Постановка проблеми. Самоздійснення людини – одна з болючих екзистенційних тем, яка упродовж останніх років отримала у суспільстві максимальне загострення. У зв'язку з реформами, які відбуваються у системі працевлаштування, економічною кризою, військовим конфліктом у східному регіоні країни і масовою міграцією людей, ця тема набула ще більш складних і навіть болючих відбитків. Наряду з тим, що змінюються вимоги до робітників різних спеціальностей, стрімко змінюється спектр актуальних і затребуваних у суспільстві професій.

У такі буремні і непередбачувані часи, ми спробували проаналізувати і визначити основні психологічні чинники професійного самоздійснення вчителів.

Перш за все звернемо увагу на те, що самоздійснення – багатозначний термін і його прийнято розглядати з точки зору успішної реалізації індивідом своїх життєвих планів і цілей. Самоздійснення індивіда можливе у різних сферах життя людини. Нас цікавить професійне самоздійснення. Професійне самоздійснення є одним із найважливіших видів життєвого самоздійснення і характеризується високим рівнем розкриття особистісного та професійного потенціалу, розвитком здібностей з широким використанням професійного досвіду та здобутків у професійній діяльності.

Дослідження проблеми професійного самоздійснення як свідомого саморозвитку людини допоможе особистості, яка працює над своїм саморозвитком, розкривати потенційні можливості і досягати вищих результатів у професійній діяльності й у житті взагалі.

Вихідні передумови. Термін «самоздійснення» використовується з незапам'ятних часів у східних релігіях і, пізніше, у християнстві [Савченко Т. Л., 2013]. Філософський аспект проблеми самоздійснення як пошуку і реалізації сенсу життя та призначення людини практично усі філософи розглядали через аналіз онтологічних питань буття. М. Адлер визначав «самоздійснення» як свободу від зовнішніх примусів, у тому числі культурних очікувань, політичних і економічних свобод і т. ін. Парамаханса Йогананда тлумачить самоздійснення як «знання – в тіло, розум, душу, що ми єдині з всюдисущим Богом». Отже, основна похідна самоздійснення полягає в тому, що є «істинне Я» (або «душа»), котре повинно бути відкрито для психологічного або духовного розвитку. Самоздійснення може бути поступовим, або миттєвим явищем, залежно від філософської або духовної школи. Але у будь-якому випадку, мова йде про складну підготовку розуму й емоцій, які передують самоздійсненню. Усе це складний процес, котрий полягає у вигартовуванні свого Его (особистості), щоб прийняти своє буття, що своєю чергою дозволить розкрити істинного себе. Відкинути від

себе психосоматичні комплекси, попереднє знання, щоб звільнити психічну енергію і відчуття реальність світу такою, яка вона є.

«Самоздійснення» як дійство, котре пронизує життєвий шлях людини, має просторово-часову структуру:

- по-перше, це одночасно процес (рух до своїх сутнісних, істинних начал) і результат (буття істини та істина буття);
- по-друге, самоздійснення припускає, що активність у процесі руху до сутності виходить від самої людини, тобто здійснити себе може лише сама людина;
- по-третє, самоздійснення – це сформульований в якості мети-ідеалу результат, котрий спрямовує саморозвиток людини в цілому [Деркач А.А., 2004].

Окрім цього, самоздійснення складається з вікових й індивідуальних фаз, що визначаються за багатьма параметрами життя, у тому числі мотиваційних регуляторів життєвого шляху людини. Концепцію, яка розкриває зміст структури спрямування особистості, розробив і виклав у 1946 і 1973 роках у своїх працях С.Л. Рубінштейн. Основна ідея концепції полягає в тому, що на відміну від живих істот, людина має не просто цикли розвитку, що повторюються [Рубінштейн С.Л., 2000]. Її діяльність, змінюючи дійсність, об'єктивується в продуктах культури, що передаються від покоління до покоління. Життєвий шлях вчителя у цьому контексті набуває особливого значення, позаяк власне діяльність вчителя здійснює зв'язок між поколіннями, завдяки якому наступні покоління вивчають знання попередніх, спираються на їхні здобутки, продовжують справу попередників, навіть тоді, коли вони вступають із ними в протиріччя. У цьому контексті, професійна діяльність вчителів середніх загальноосвітніх шкільних закладів, набуває особливого, глибинного значення, тому що саме вони безпосередньо передають знання і здобутки попередників сучасній молоді, а через них – наступним поколінням.

«Педагогічна діяльність» – це здійснення вчителем виховного та навчального впливу на учнів, який спрямований на їхній особистісний, інтелектуальний розвиток та водночас є основою саморозвитку і самовдосконалення [Кайгородов Б.В., 2000]. Характеристиками педагогічної діяльності є цілепокладання, мотивованість, предметність. Згідно із системним підходом до вивчення педагогічної діяльності В.П. Симонова, діяльність вчителя розглядається як різновид педагогічної системи. Педагогічна діяльність виступає як сукупність таких її взаємодіючих компонентів як ціль діяльності, суб'єкт діяльності (учитель), об'єкт-суб'єкт діяльності (учні), зміст діяльності, способи діяльності, результат діяльності.

Функції педагогічної діяльності:

- організаторська,
- орієнтаційно-прогностична,
- конструктивно-проектувальна,
- інформаційно-пояснювальна,
- аналітико-оцінна,

- діагностична,
- комунікативно-стимулююча,
- дослідницько-творча.

Розглядаючи самоздійснення вчителів неможливо проігнорувати чинник взаємодії “вчитель – учень (учні)”, який передбачає фронтальне спілкування вчителя з учнем і класом загалом. Таке спілкування вимагає від вчителя використання різноманітних психологічних засобів й особистісних ресурсів.

Вчитель повинен мати гнучке, прогресивне мислення і володіти навичками дипломатичної поведінки. Він часто змушений швидко приймати нестандартні рішення та розв’язувати конфліктні ситуації. Окрім цього він мусить володіти лідерськими якостями – здатністю вести за собою і бути прикладом для учнів. У той же час, професія вчителя вимагає від фахівця окрім професійних знань та навичок ще цілої низки певних психологічних якостей, без яких неможливо стати фахівцем високого рівня в цій професійній сфері.

Отже, розвиток і реалізація вчителя вимагає від особистості певних психофізіологічних ресурсів, потенційних можливостей, професійних знань, навичок для вирішення проблем та швидкого прийняття рішень в різних ситуаціях. Гармонійне поєднання усіх перерахованих вище складових і призводять зрештою до успішної реалізації вчителем своїх професійних планів і цілей, а також до особистісного зростання у професійній діяльності, отримання задоволення від результатів своєї праці, що власне і є самоздійсненням.

Визначення загальних чинників професійного самоздійснення та з’ясування системи психологічних заходів, котрі можуть бути спрямовані на свідомий саморозвиток особистості, допоможуть розкривати потенційні можливості і досягати кращих результатів, у тому числі у професійному самоздійсненні.

Методики та результати дослідження. Протягом 2016 - 2018 років, у межах виконання теми НДР “Психофізіологічне забезпечення професійного самоздійснення фахівця в умовах соціально-економічних перетворень”, нами було проведено теоретико-експериментальне дослідження, статистична обробка та теоретичні узагальнення. У ньому взяли участь: 46 вчителів Ліцею №38 ім. В.М. Молчанова м. Києва; 30 вчителів загальноосвітньої середньої школи I-III ступенів №263 м. Києва; 37 вчителів Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер»; 9 вчителів Дніпропетровського обласного ліцею-інтернату; 20 вчителів Львівського фізико-математичного ліцею; 27 вчителів Долинської гімназії №1; 14 вчителів Комарівського навчального об’єднання. Всього 183 вчителів. На підставі отриманих результатів ми визначили основні психологічні чинники професійного самоздійснення вчителів.

Під час дослідження було використано наступні методики: Опитувальник професійного самоздійснення; Самоактуалізаційний тест Е. Шострома (САТ); Шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалова; Мотивація професійної діяльності (методика К. Замфір, модиф. А. Реана).

Результати теоретико-експериментальних дослідів й узагальнень 2016-2017 років викладено нами у попередніх статтях [Савченко 2016, 2017]. На

цьому етапі ми визначали чинники професійного самоздійснення з використанням лінійного регресійного аналізу (метод Stepwise).

Ми побудували регресійні моделі для трьох узагальнених показників Опитувальника професійного самоздійснення фахівців з показниками усіх використаних психодіагностичних методик.

Результати обробки показників для визначення чинників **загального рівня професійного самоздійснення** вчителів можна побачити у таблиці 1.

Таблиця 1

Регресійна модель предикації «загального рівня професійного самоздійснення» вчителів показниками психодіагностичних методик

Модель	R	R ²
1	0,43	0,19
2	0,57	0,32
3	0,67	0,45

Предиктори: 1) шкала ціннісних орієнтацій; 2) № 1 та самоефективність; 3) №№ 1-2 та зовнішня негативна мотивація.

Примітки: показник № 1 отримано за Самоактуалізаційним тестом; № 2 – за Шкалою самоефективності; № 3 – за тестом «Мотивація професійної діяльності».

За результатами, наведеними у Таблиці 1, видно, що «шкала ціннісних орієнтацій», яка визначає, якою мірою людина поділяє цінності, властиві особистості що самоактуалізується, утворює блок цінностей, які набувають реалізації в поведінці, необхідній для здатності організувати і здійснити власну діяльність, для досягнення певної мети. Отже, шкала ціннісних орієнтацій найвираженіше впливає на можливість професійного самоздійснення, що доводиться наявністю доволі високого коефіцієнта множинної регресії $R=0,43$ та кількості поясненої дисперсії $R^2=0,19$.

Другим за значущістю чинником загального професійного самоздійснення вчителів виявилася «самоефективність» – $R=0,57$; $R^2=0,32$. Отже, переконання людини щодо ефективності її дій для досягнення певної мети, значно впливає на можливість професійного самоздійснення.

Третім чинником досягнення фахівцем загального високого рівня професійного самоздійснення виявився показник «зовнішня негативна мотивація», яку визначали за тестом «Мотивація професійної діяльності». Зовнішня негативна мотивація у цьому випадку пов'язана із зовнішніми обставинами, які виявляються страхами покарання чи осуду з боку керівництва, співробітників і оточуючих взагалі – $R=0,67$; $R^2=0,45$.

Результати обробки емпіричних показників для визначення чинників **рівня внутрішньо професійного самоздійснення** вчителів наведені у таблиці 2.

Як видно з таблиці 2, найвагомим чинником рівня внутрішньо професійного самоздійснення вчителів виявилася «самоефективність». Вищенаведені результати свідчать, що наявність у фахівців високого рівня самоефективності найбільше впливає на **рівень внутрішньо професійного самоздійснення**,

що доводиться наявністю високого коефіцієнта множинної регресії $R=0,53$ та кількості поясненої дисперсії $R^2=0,28$. На другому місці розташована «шкала ціннісних орієнтацій», де коефіцієнт множинної регресії становить $R=0,61$; $R^2=0,38$. На третьому місці – зовнішня негативна мотивація, яка пов'язана з покараннями або заохочуваннями – $R = 0,68$; $R^2 = 0,47$.

Таблиця 2

Регресійна модель предикації «рівня внутрішньо-професійного самоздійснення» вчителів показниками психодіагностичних методик

Модель	R	R^2
1	0,53	0,28
2	0,61	0,38
3	0,68	0,47

Предиктори: 1) самоефективність; 2) № 1 та шкала ціннісних орієнтацій; 3) №№ 1-2 та зовнішня негативна мотивація.

Примітки: показник № 1 отримано за Шкалою самоефективності; № 2 отримано за Самоактуалізаційним тестом; №3 за «Мотивація професійної діяльності».

Результати обробки показників для визначення чинників **рівня зовнішньо-професійного самоздійснення** вчителів можна побачити у Таблиці 3.

Таблиця 3

Регресійна модель предикації «рівня зовнішньо-професійного самоздійснення» показниками психодіагностичних методик

Модель	R	R^2
1	0,47	0,22
2	0,59	0,35
3	0,66	0,44
4	0,70	0,50

Предиктори: 1) шкала ціннісних орієнтацій; 2) № 1 та зовнішня негативна мотивація; 3) №№ 1-2 та шкала поглядів на природу людини. 4) №№ 1, 2, 3 та самоефективність.

Примітки: показник № 1 отримано за Самоакт. тестом; № 2 – за Шкалою самоеф.; № 3 – отримано за Самоакт. тестом; №4 – за Шкалою самоеф.

За результатами отриманих емпіричних показників було побудовано 4 регресійні моделі, які виявились досить інформативними: максимальне значення коефіцієнта множинної регресії $R=0,70$; а максимальне значення кількості поясненої дисперсії $R^2=0,50$. Як бачимо з Таблиці 3, **найвагомим чинником рівня зовнішньо-професійного самоздійснення** вчителів виявилася «**шкала ціннісних орієнтацій**». Це підтверджується високим коефіцієнтом множинної регресії $R=0,47$ та кількістю поясненої дисперсії $R^2=0,22$. На другому місці розташована «зовнішня негативна мотивація», де коефіцієнт множинної регресії становить $R=0,59$; $R^2=0,35$. На третьому місці – шкала поглядів на природу людини, яка пов'язана з покараннями або заохочуваннями – $R=0,66$; $R^2=0,44$. На четвертому місці виявилася «самоефективність» – здатність організувати і здій-

снити власну діяльність, необхідну для досягнення певної мети. Коефіцієнт множинної регресії становить $R=0,70$; $R^2=0,50$.

Висновки. Регресивний аналіз свідчить, що обрані методики містять показники, які можна розглядати в якості виражених чинників професійного самоздійснення фахівців. Найвагомим та найінформативнішим чинником загального та зовнішньо-професійного рівня професійного самоздійснення вчителів виявилася **шкала ціннісних орієнтацій** фахівця. Можна стверджувати, що людина, яка самоздійснюється, утворює блок цінностей, які набувають реалізації у поведінці, необхідній для здатності організувати і здійснити власну діяльність, для досягнення певної мети.

Другим за інформативністю чинником виявилась **самоефективність** – переконання людини щодо ефективності її дій для досягнення певної мети. Також самоефективність виходить на перший план під час формування рівня внутрішньо-професійного самоздійснення вчителів.

Третє місце за впливом на рівень професійного самоздійснення посіла **зовнішня негативна мотивація**. У цьому випадку вона пов'язана із зовнішніми обставинами, які виявляються страхами покарання чи осуду з боку керівництва, співробітників й оточуючих взагалі. Також зовнішня негативна мотивація виходить на друге місце серед предикторів, які відповідають за формування рівня зовнішньо-професійного самоздійснення і на третє місце під час формування загального та внутрішньо-професійного рівнів самоздійснення відповідно.

Суттєвим чинником рівня зовнішньо-професійного самоздійснення, який посів четверте місце, виявляється **шкала поглядів на природу людини**, що вимірює ступінь конструктивності поглядів, здатність переживати у всій повноті теперішній момент життя, відчувати нерозривність минулого, сьогодення і майбутнього.

Самоздійснення педагога у професійній діяльності здійснюється в процесі самоорганізації, котра характеризується змінами в потенціалі саморозвитку – переходом потенційного «Я» в актуальне «Я» і вихід на рівень особистісно-професійного саморозвитку. Складові потенціалу саморозвитку педагога перебувають на різних рівнях у зв'язку з впливом різноманітних обставин, таких як соціальні, економічні, особистісні. Але визначені нами чотири чинники впливають на професійне самоздійснення вчителів, яке у свою чергу є вершиною самореалізації та розкриття творчого і духовного потенціалу людини.

Список використаних джерел

1. Анисимов О.С. Самоотношение и самоорганизация в контексте развития самости / О.С. Анисимов. – 2011. – № 4. – С. 65-78.
2. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала / А.А. Деркач. – М.: Издательство Московского психолого-социального института. – Воронеж: НПО «Модек», 2004. – 752с.
3. Кайгородов Б.В. Самопонимание: миф или реальность / Б.В. Кайгородов. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2000. – 178 с.

4. Леонтьев А.Н. Дискуссия о проблемах деятельности // А.Н. Леонтьев. – Деятельностный подход в психологии: проблемы и перспективы. – М., 1990. – С. 28-40.
5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: в 2-х т. / С. Л. Рубинштейн – СПб.: Питер, 2000. — 712 с.
6. Савченко Т.Л. Професійне самоздійснення вчителів середніх загальноосвітніх закладів / Т.Л. Савченко. – Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том V: Психофізіологія. – Випуск 14. – К., 2014. – С. 251-257.
7. Савченко Т.Л. Психофізіологічні особливості професійного самоздійснення вчителів-предметників / Т.Л. Савченко. – Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том V: Психофізіологія. – Випуск 15. – К., 2015. – С. 209-216.
8. Савченко Т.Л. Психологічне сприяння психофізіологічному забезпеченню професійного самоздійснення фахівця в умовах соціально-економічних перетворень. / Т.Л. Савченко. – Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. – Випуск 16. – К., 2016. – С. 144-149.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Anisimov O.S. Samootnoshenie i samoorganizatsiya v kontekste razvitiya samosti / O.S. Anisimov. – 2011. – # 4. – S. 65-78.
2. Derkach A.A. Akmeologicheskie osnovyi razvitiya professionala / A.A. Derkach. – M.: Izdatelstvo Moskovskogo psihologo-sotsialnogo instituta. – Voronezh: NPO «Modek», 2004. – 752s.
3. Kaygorodov B.V. Samoponimanie: mif ili realnost / B.V Kaygorodov. – M.: Moskovskiy psihologo-sotsialnyiy institut, 2000. – 178 s.
4. LeontEv A.N. Diskussiya o problemah deyatel'nosti // A.N. LeontEv. – Deyatel'nostnyiy podhod v psihologii: problemyi i perspektivy. – M., 1990. – S. 28-40.
5. Rubinshteyn S. L. Osnovyi obschey psihologii: v 2-h t. / S. L. Rubinshteyn – SPb.: Piter, 2000. — 712 s.
6. Savchenko T.L. ProfesIyne samozl'ysnennya vchitel'iv serednih zagalnoosvitnih zakladiv / T.L. Savchenko. – Aktualni problemi psihologiyi: Zbirnik naukovih prats Institutu psihologiyi Imeni G.S. Kostyuka NAPN UkraYini. Tom V: Psihofiziolohiya. – Vipusk 14. – K., 2014. – S. 251-257.
7. Savchenko T.L. Psihofiziolohichni osoblivosti profeslynogo samozl'ysnennya vchitel'iv-predmetnikiv / T.L. Savchenko. – Aktualni problemi psihologiyi: Zbirnik naukovih prats Institutu psihologiyi Imeni G.S. Kostyuka NAPN UkraYini. Tom V: Psihofiziolohiya. – Vipusk 15. – K., 2015. – S. 209-216.

8. Savchenko T.L. Psihologichne spriyannya psihofiziologichnomu zabezpechen-nyu profesynogo samozllysnennya fahlytsya v umovah sotsialno-ekonomichnih peretvoren. / T.L. Savchenko. – Aktualni problemi psihologiyi: Zbirnik naukovih prats Institutu psihologiyi Imeni G.S. Kostyuka NAPPN UkraYini. Tom V: Psihofiziologiya. Psihologiya pratsi. Eksperymentalna psihologiya. – Vipusk 16. – K., 2016. – S. 144-149.

Savchenko T. L. Results of a planned study of the main psychological factors of professional self-fulfillment of teachers. The article describes the results of a theoretical and experimental psychodiagnostic study of 2016-2018, which was carried out in the framework of the implementation of the NDR theme "Psychophysiological support of professional self-realization of a professional in the context of socio-economic changes." Directly, our research was aimed at determining the psychological factors of professional self-fulfillment of teachers. The data obtained were subjected to regression analysis. It has been established that four factors turned out to be the most significant: the scale of value orientations, self-efficacy, external negative motivation, the scale of views on human nature. They influence the professional self-fulfillment of teachers, which in turn represents the pinnacle of self-realization and the discovery of a person's creative potential. It is obvious that the selected methodologies contain indicators that can be considered as manifested factors for the professional self-realization of teachers.

Key words: adaptation, personal criteria, professional adaptation, socio-psychological adaptation, psychological and psychological support.

УДК 159.923

Сердюк Л.З.

ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ САМОДЕТЕРМІНАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Сердюк Л.З. Психологічні фактори самодетермінації особистості. У статті аналізується феномен самодетермінації особистісного розвитку людини. У структурі феномена самодетермінації особистості виділено такі складові: цілі, цінності, смисли, усвідомленість свого життєвого шляху; перспектива майбутнього; мотивація самореалізації; самоефективність особистості, самоствалення та автономія; розуміння свого потенціалу та віра в свої можливості; здатність свідомого контролю й оцінки власних досягнень і перспектив; включеність у соціальне життя.

Визначено, що найбільший вплив на розвиток складових самодетермінації особистості мають такі особистісні утворення, як життєві цілі, особистісна автономія, прагнення до особистісного зростання, впевненість у собі. Обґрунтовано, що самодетермінація розвитку особистості є психологічною основою й умовою її самореалізації.

Ключові слова: самодетермінація, особистісна автономія, суб'єктність, особистісний потенціал, психологічне благополуччя.

Сердюк Л.З. Психологические факторы самодетерминации личности. В статье анализируется феномен самодетерминации личностного развития человека. В структуре феномена самодетерминации личности выделены такие составляющие: цели, ценности, смыслы, осознанность своего жизненного пути; перспектива будущего; мотивация самореализации; самоэффективность личности, самоотношение и автономия; понимание своего потенциала и вера в свои возможности; способность сознательного контроля и оценки собственных достижений и перспектив; включенность в социальную жизнь.

Определено, что наибольшее влияние на развитие составляющих самодетерминации личности имеют такие личностные образования, как жизненные цели, личностная автономия,

Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2018. – Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. – Випуск 18. – 166 с.

Головний редактор:

дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор
С.Д. Максименко

Заступник головного редактора: дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор **Н.В. Чепелева**.

Відповідальні секретарі: канд. психол. наук, ст.н.с. **Н.В. Слободяник** (друкована версія), канд. психол. наук, ст.н.с. **О.Л. Вернік** (електронна версія).

Редакційна колегія:

Моляко В.О., дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Карамушка Л.М.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Смульсон М.Л.**, дійсний НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Кокун О.М.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Максимова Н.Ю.**, доктор психол. наук, професор; **Москаленко В.В.**, доктор філос. наук, професор; **Піроженко Т.О.**, доктор психол. наук, професор; **Швалб Ю.М.**, доктор психол. наук, професор; **Музика О.Л.**, канд. психол. наук, професор; **Кісарчук З.Г.**, канд. психол. наук, ст.н.с.; **Терещук А.Д.**, канд. психол. наук, ст.н.с.

Члени міжнародної редакційної колегії:

Антон Фабіан, професор, доктор габілітований, завідувач кафедри соціальної роботи, Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошицях (Словаччина); **Марек Палюх**, професор надзвичайний, доктор габілітований гуманітарних наук, завідувач кафедри соціальної педагогіки в Інституті педагогіки Жешівського університету (Польща); **Євген Глива**, професор, доктор філософських наук з психології, іноземний член НАПН України, (Австралія); **Роман Трач**, професор, доктор філософських наук, іноземний член НАПН України (США); **Альфред Прітц**, професор, доктор з психології та педагогіки, ректор університету ім. Зігмунда Фрейда (Австрія).

Редакційна рада тому: **Кружева Т.В.** (відповідальний редактор тому), канд. психол. наук, доцент; **Клименко В.В.** доктор психол. наук, професор; **Корніяка О.М.** доктор психол. наук, ст.н.с.; **Завадська Т.В.** канд. біол. наук, ст.н.с.; **Савченко Т.Л.** мол.н.с (відповідальний секретар тому).

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.
(протокол № 9 від 1.11.2018 р.)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17847-6693ПР від 10.06.2011*

*Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України в галузі психологічних наук
(Наказ МОН України № 1021 від 7.10.2016 р.)*

З М І С Т

<i>Андріюк В.В.</i> Особливості засвоєння моральних норм дітьми старшого дошкільного віку.	3
<i>Бахмутова Л. М.</i> Динаміка показників самооцінки стану зимівників станції «Академік Вернадський» протягом періоду гострої адаптації та полярної зими.....	9
<i>Болотнікова І.В.</i> Визначення чинників складових внутрішньо-професійного самоздійснення працівників профспілок.....	21
<i>Войтович М.В.</i> Технологія сприяння професійному самоздійсненню практичних психологів галузі середньої освіти.....	28
<i>Гуменюк Г.В.</i> Один із підходів до розроблення технології психофізіологічного забезпечення професійного самоздійснення вчених.....	37
<i>Дзвоник Г.П.</i> Методи оптимізації професійного самоздійснення менеджерів комерційних організацій.....	47
<i>Дубчак Г. М.</i> Аналіз стратегій копінг-поведінки сучасних студентів.....	55
<i>Завадська Т.В.</i> Підсумки системного дослідження професійного самоздійснення вихователів дошкільного віку.....	63
<i>Завірюха В.В.</i> Психологічні особливості розвитку мотивації досягнень у підлітковому віці.....	72
<i>Зеленська З.П.</i> Концептуальні засади експериментального дослідження розвитку комунікативних умінь учнів основної школи у процесі засвоєння іншомовної лексики.....	83
<i>Клименко В.В.</i> Психофізіологічна асиметрія півкуль мозку і сервомеханізми у здійсненні наміру людини.....	89
<i>Кокун О.М., Панасенко Н.М.</i> Програма сприяння професійному самоздійсненню вчителів.....	106
<i>Кружева Т. В.</i> Характеристики мотивації досягнення науковців.....	121
<i>Панасенко Н.М.</i> Чинники професійного самоздійснення фахівців у галузі інформаційних технологій – програмістів і системних адміністраторів.	129
<i>Сабліна Н. В.</i> Суб'єктивні особистісні критерії адаптації студентів до навчання в медичному коледжі.....	136
<i>Савченко Т.Л.</i> Підсумки планового дослідження основних психологічних чинників професійного самоздійснення вчителів.....	143
<i>Сердюк Л.З.</i> Психологічні фактори самодетермінації особистості.....	151
Відомості про авторів.....	162